

Een overgang!

Het is een moeilijke opdracht voor een bedrijfsleider of personeelsdirecteur.

Wij zijn er evenwel mee vertrouwd.

Hoe ging U tot nu toe om met de ontslagprocedure van een personeelslid?

Een dure oplossing..., en tijdrovend?
Psychologisch nogal prangend?
Frustrerend, wederzijds?

OUTPLACEMENT!

Een consultant, doorwintert in topmanagement en vertrouwd met outplacement-technieken, zorgt voor een *individuele begeleiding* die leidt naar loopbaanheroriëntering.

Vóór het te duur is voor U, te laat voor hen...

V.V.O. Vlaamse Vennootschap voor Outplacement

Lid van de Nationale Vereniging van Outplacement Bureaus

a **europa** network company

consulenten:
Roger De Cadt
Edmond Reyn
Jan P.M. Spaas
Clare Oliver

Antwerpse steenweg 124
2650 Aartselaar

Tel: 03/8872077

Koninklijke Prinsstraat 79
1050 Brussel

BELEG IN OBLIGATIES ZONDER GRENZEN.

Wereldwijd beleggen ligt nu binnen handbereik. Daarvoor zorgen twee SICAVS (*) naar Luxemburgs recht: het ES-Bond Fund en het ES-Bond Capital Fund, opgericht door de ASLK en de Caisse d'Epargne de l'Etat du Grand-Duché de Luxembourg. De beide SICAVS beleggen hoofdzakelijk in obligaties, internationaal gespreid. Een investeringscomité, bestaande uit ervaren specialisten, zal bij de samenstelling van de beleggingsportefeuille vooral oog hebben voor het beperken van wisselrisico's en het bereiken van een hoog rendement. De inkoopprijs voor een aandeel van het ES-Bond Fund of het ES-Bond Capital Fund is gelijk aan de inventariswaarde, vermeerderd met 3% uitgiftekosten en de beurstaks. De waarde wordt uitgedrukt in ECU.

Kiest u voor het ES-Bond Fund dan krijgt u jaarlijks een dividend uitbetaald. Het ES-Bond Capital Fund daarentegen kapitaliseert uw inkomsten; op de meerwaarde die zo ontstaat betaalt u geen belasting. Neem nu inlichtingen in uw ASLK-agentschap.

(*) SICAV: Société d'investissement à capital variable
beleggingsmaatschappij met veranderlijk kapitaal

ASLK

Boekbesprekingen

Algemene economie

The history of econometric ideas

Mary Morgan geeft in dit boek op een accurate en toegankelijke wijze een overzicht van de evolutie in het econometrisch denken tot de jaren vijftig. Zij doet dit aan de hand van drie grote thema's die het onderwerp vormen van de drie grote delen in het boek: de analyse van de conjunctuurbewegingen, de studie van vraagfuncties en het gebruik van formele modellen in de econometrie. De rode draad door deze drie delen, die gemakkelijk los van elkaar kunnen worden gelezen, is de problematiek van de relatie tussen theorie enerzijds en het gebruik van niet-experimentele gegevens anderzijds. Om de evolutie van dit cruciale probleem in de econometrie te schetsen werd niet geopteerd voor een zwaar statistische analyse van het werk van de belangrijkste auteurs op dit gebied. Hun bijdrage wordt op een beschrijvende manier bestudeerd, waarbij de oorspronkelijke auteurs, via een zeer groot aantal citaten, vaak zelf aan het woord komen.

De voornaamste evoluties in het econometrisch denken zijn in het boek van Morgan opgenomen. In het eerste deel wordt uitvoerig ingegaan op de evoluties in het meten en voorspellen van conjunctuurcycli, die uiteindelijk leidden tot de macro-economische dynamische modellen van Jan Tinbergen. Het tweede deel, dat ingaat op de vraagfuncties, behandelt uitvoerig de identificatieproblematiek. Het laatste deel is opgebouwd rond het thema van fouten in variabelen en

vergelijkingen, en rond het werk van Haavelmo.

The history of econometric ideas bevat een rijkdom aan informatie over het econometrisch denken. Daardoor is het niet enkel aan te bevelen voor econometristen, maar voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van het economisch en het econometrisch denken. Het is echter jammer dat geen aandacht wordt besteed aan de recentere evoluties in dit denken, die opnieuw de aloude problematiek van het verband tussen gegevens en economische theorie centraal stellen, zoals o.a. de rationele verwachtingen en de Nieuw-Klassiekers, de vernieuwde discussie rond exogeniteit, de combinatie van econometrie en tijdreeksmethodes.

Hilde Meersman

Mary S. Morgan, *The history of econometric ideas (Historical Perspectives on Modern Economics)*
Cambridge, Cambridge University Press, 1990, xv + 296 blz. - Prijs: 25 £

Money, trade and payments

Huldeboeken zijn een prijzenswaardig fenomeen. Als bijdragen tot de wetenschap vallen zij nochtans meestal te licht uit. Al te vaak diepen auteurs ergens achteraan uit een kast een manuscript op waar ze verder niets kunnen mee aanvangen. Anderen kwijten zich gewetensvoller van hun taak. Men krijgt zo een amalga van onevenwichtige stukken waarvan de

betekenis na de viering sterk wordt beperkt.

Het voorliggende boek vormt daarop geen uitzondering. De bijdragen kan men voor het merendeel situeren in het overgangsgedebied tussen handboeken en de "voorhoede" van de economische wetenschap, zoals die in de vooraanstaande tijdschriften te vinden is. De gemoedelijkheid straalt van de bladzijden af en is waarschijnlijk de weerspiegeling van het karakter van de gevierde. Het gaat om de mij verder onbekende D.J. Coppock, wiens schaarse publikaties zich, blijkens de lijst achteraan in het boek, beperken tot artikelen in het tijdschrift van zijn huisuniversiteit en tot commentaren bij andermans werk.

Voor wie nog zin heeft, de bijdragen zijn opgesplitst in twee delen: een deel monetaire economie en systemen, en een ander over industrie, handel en investeringen. Het eerste deel behandelt o.m. de klassieke kwantiteitstheorie, de kwantiteitstheorie en het monetarisme, de monetaire doelstellingen in het Verenigd Koninkrijk tussen 1977 en 1986, een pleidooi voor een internationaal monetair systeem, de integratie van het pond in het EMS, de aard van de conjunctuurcyclus. In het tweede deel gaat het over de secundaire sector, groei en betalingsbalans, de veranderingen in de Britse handel, voorraadinvesteringen, privatisering van de waterindustrie, technologie en handel, en een Sraffiaanse benadering van de internationale transportkosten.

Frank Naert

David Cobham e.a., eds., *Money, trade and payments: Essays in honour of D.J. Coppock* Manchester/New York, Manchester University Press, 1989, xi + 253 blz. - Prijs: 35 £ ISBN 0-7190-2949-X

Free Market Economics

Dit boek is samengesteld uit tien korte hoofdstukken. De titel zou de indruk kunnen wekken dat het om een ophemeling van de vrije markt gaat. Dit is evenwel niet het geval. De auteur omschrijft zijn standpunt over de vrije markt als de tussenpositie tussen de stelling dat de vrije markt alle problemen oplost en de stelling dat de vrije markt de bron van alle problemen is. Hiermee is voldoende aangegeven dat kritiek op de vrije markt overheerst. Dit komt vrij snel in het boek tot uiting. Na een 40-tal bladzijden worden de basisveronderstellingen van de vrije markt stevig aangepakt. Vooral de vooropgestelde rationaliteit van de economische agenten wordt met kritiek overladen. De conclusie hieruit is dat de auteur de vrije markt afwijst omdat de basisveronderstellingen onrealistisch lijken. Aandacht voor de Friedman-stelling dat de aandacht moet worden toegespitst op de voorspellingen van de theorie, niet op de veronderstellingen waarop ze steunt, vinden we niet terug. Wat dan wel in de plaats van de vrije markt zou moeten komen, geeft Schotter niet aan. Het vorige houdt niet in dat het boekje weinig bruikbaar zou zijn. Persoonlijk heb ik wel genoten van de vele bladzijden, alles samen wel een kwart van het boek, die gewijd zijn aan experimentele economie. Het gaat hier om onderzoek naar het gedrag van economische agenten in hypothetische situaties. Te vergelijken dus met laboratoriumonderzoek in de exacte wetenschappen. Met de vrije markt heeft dit echter niet veel te maken.

Jozef Vuchelen

Andrew Schotter, *Free Market Economics: A Critical Appraisal. Second Edition* Oxford, Basil Blackwell, 1990, xiv + 178 blz. - Prijs: 35 £

Efficiency in Environmental Regulation

De Amerikanen hebben altijd een voorsprong gehad in kosten-batenanalyse en in milieubeleid. Zij hebben hem nog. Ralph Luken onderzoekt in dit boek de kosten en baten van drie verschillende benaderingen voor milieuwetgeving: de technologische benadering, de benadering op basis van omgevingsnormen en de netto-batenbenadering.

Hij verricht dat onderzoek voor een zeer specifieke sector: de papier- en pulprijverheid. Opvallend, te midden van de talrijke bevindingen, is de zeer slechte uitkomst van de technologische benadering.

Niet de concrete uitkomsten voor de Amerikaanse papierrijverheid zullen de Europese lezer interesseren, wel de methode van het onderzoek. Luken geeft hier een superieur voorbeeld van degelijkheid en vakbekwaamheid.

Om de baten van een milieumaatregel te berekenen, analyseert hij systematisch vier relaties:

- 1) het effect van de wetgeving op emissies
- 2) het effect van emissies op het leefmilieu
- 3) het effect van het leefmilieu op de mens
- 4) de monetaire waardering van de effecten op de mens.

Deze vier relaties worden volledig kwantitatief uitgewerkt, zodat de uiteindelijke baat van de wetgeving kan gecijferd worden, in dollars en dus vergelijkbaar met de kosten van de milieumaatregel.

Het milieubeheer is een jonge discipline. Niet al haar beoefenaren beschikken over een grote bagage aan wetenschappelijke methoden en niet allen munten zij uit door economisch inzicht. Het boek is hen misschien een openbaring.

G. Blauwens

Ralph A. Luken, *Efficiency in Environmental Regulation: A Benefit-Cost Analysis of Alternative Approaches (Studies in Risk and Uncertainty, 1)* Boston/Dordrecht/Londen, Kluwer Academic Publishers, 1990, xxii + 364 blz. - Prijs: 150 gulden ISBN 0-7923-9117-9

Productivity and U.S. Economic Growth

Dit boek beschrijft en synthetiseert het werk dat door Jorgenson en zijn medewerkers gedurende de voorbije twee decennia werd gepresteerd op het vlak van de meting van inputs, outputs en produktiviteitsgroei. Het ontwikkelde conceptuele raamwerk wordt toegepast om de oorzaken van de vastgestelde economische groei in de VS over de periode 1948-1979 te analyseren. Nagegaan wordt in welke mate deze groei kan worden toegeschreven aan de groei van de hoeveelheid en de kwaliteit van de ingezette produktiefactoren dan wel aan produktiviteitsgroei. De auteurs besluiten dat economische groei in de VS veeleer werd gestimuleerd door groei in arbeid en vooral kapitaal dan door reële produktiviteitstoename.

De methodologie die in dit werk wordt ontwikkeld, is in ruime mate een verfijning en een integratie van vroegere bijdragen van o.m. Denison, Kendrick, Leontief en Jorgenson zelf. De auteurs gaan er

van uit dat de groei in inputs afhangt van de groei van enerzijds de beschikbare voorraad van de corresponderende input, en anderzijds van de verdeling van de ingezette voorraad naar produktiviteitsklasse. Dit principe wordt consistent toegepast voor arbeid, kapitaal en intermediaire inputs op sectorieel niveau. Integratie met de bestaande nationale rekeningen leidt uiteindelijk tot een volledig stelsel van nationale rekeningen voor inputs zowel als outputs op zowel het geaggregeerde als het sectoriële vlak. Bij deze integratie wordt veelvuldig gebruik gemaakt van modellen uit de produktietheorie. De geconstrueerde reeksen maken het mogelijk de economische groei terug te brengen tot zijn onderliggende determinanten, nl. groei in produktiefactoren, produktiviteitsgroei op sectorieel niveau, en intersectoriële verschuivingen van zowel inputs als outputs.

Alhoewel de behandelde materie uiterst complex is, hebben de auteurs veel aandacht besteed aan de leesbaarheid. De eerste twee hoofdstukken geven respectievelijk een beschrijvende samenvatting van het boek (inclusief tabellen met resultaten) en een volledig uitgewerkte methodologische handleiding. In de volgende hoofdstukken wordt dan in detail de toepassing van het conceptuele raamwerk besproken. Achtereenvolgens komen aan bod: het meten van sectoriële inputs en outputs, en sectoriële substitutie en technische vooruitgang. De laatste hoofdstukken behandelen het bepalen van de groei in inputs en outputs op geaggregeerd niveau. Alle gegevensbronnen en de volledige geconstrueerde input- en outputreeksen worden in de appendix afgedrukt.

Alhoewel de methodologie gebaseerd is op enkele restrictieve assumpties (b.v. de veronderstelling van vaste en exogene gegeven prijzen op sectorieel niveau; het gebruik van geaggregeerde produktiefuncties die bovendien constante schaalopbrengsten impliceren; enz.), is dit boek kort na zijn publicatie reeds uitgegroeid tot een klassieker op het domein van produktiviteitsstudies. Op methodologisch vlak is het ongetwijfeld het volledigste en meest ambitieuze werk dat over dit onderwerp in de Angelsaksische literatuur voorhanden is. Het is dan ook verplichte lectuur voor iedereen die zich op ernstige wijze met de studie van produktiviteitsgroei wil bezighouden.

Bruno De Borger

Dale W. Jorgenson e.a., *Productivity and U.S. Economic Growth (Contributions to Economic Analysis, 169)*
Amsterdam, North-Holland, 1987, 567 blz.
- Prijs: 135 gulden
ISBN 0-444-70353-5

Managerial Economics

De economische omgeving beïnvloedt ondernemingen en managers, en vice versa. Managers hebben een grotere kans op succes wanneer ze begrijpen hoe hun beslissingen en acties de markt beïnvloeden en hoe de marktkrachten op hun onderneming inspelen. In tegenstelling tot vele andere boeken rond "managerial economics" is dit werk niet in de eerste plaats naar studenten toe geschreven: het is eerder bedoeld als een economische gids voor ondernemers en managers. De economische concepten worden geïntro-

ceerd door middel van vier fictieve ondernemers, die geconfronteerd worden met realistische problemen die economische analyse vereisen. Ter illustratie worden meer dan 150 toepassingen gegeven, de meeste geselecteerd uit recente tijdschriftartikelen.

Het boek behandelt de onderwerpen die traditioneel in dergelijk werk voorkomen: vraag, produktie, kosten; marktstructuren; prijszetting in verschillende marktomstandigheden (inclusief peak-load prijszetting, multi-produktprijszetting). Daarnaast komen echter ook additionele topics aan bod die men zelden in de traditionele handboeken vindt, toepassingen die nog meer de rol van economische analyse in het economisch beslissingsproces aantonen.

Eerst is er een hoofdstuk over prijszettingsstrategieën, met onder meer prijszetting ter afschrikking van intrede, collusie, "contestable markets". Verder zijn er hoofdstukken over informatiekosten en promotie van produktkwaliteit, de transactiekostentheorie, internationale handel (o.a. de effecten van een protectionistische handelspolitiek).

Dit handboek kan sterk aanbevolen worden voor een breed publiek. Op een verstaanbare wijze wordt de lezer in contact gebracht met de economische theorie en ook met de recente ontwikkelingen in de literatuur.

Eddy Van de Voorde

James G. Mulligan, *Managerial Economics: Strategy for Profit*
Boston, Allyn and Bacon, 1989, xx + 570 blz. - Prijs: 35,95 \$
ISBN 0-205-11711-2

The Economics of Special Privilege and Rent Seeking

Dit boek behandelt diverse problemen in verband met renteverwerving. Hiermee wordt de activiteit bedoeld die erop gericht is voordelen te creëren voor bepaalde groepen in de maatschappij, ten koste evenwel van verliezen voor de rest van de gemeenschap. Voorbeelden zijn protectionistische handelstarieven, produktiebeperkingen in de landbouw, toekenning van subsidies enz. De auteur is een van de grondleggers van dit recente onderzoeksgebied.

In het eerste deel van dit werk stelt de auteur de vraag waarom de industrie van de renteverwerving zo klein is. In veel gevallen blijken de lobbying-kosten zeer klein te zijn in vergelijking met de bekomen voordelen. Men zou dan verwachten dat een dergelijke situatie veel nieuwe toetredingen zou uitlokken. In feite blijkt dat niet te gebeuren. G. Tullock geeft daarvoor verschillende mogelijke verklaringen. De belangrijkste is de verklaring die stelt dat de feitelijke verwerving van de rente zich vaak maar kan realiseren indien er een inefficiënte produktietechnologie wordt gekozen. Hierdoor vermindert de opbrengst van de overheidsinterventie. In veel gevallen zou een eenvoudige inkomenstransfer naar de betrokken groep veel efficiënter zijn. Vanuit politiek oogpunt is die werkwijze evenwel vaak zeer moeilijk te realiseren.

Het tweede deel van dit werk behandelt kort een aantal uiteenlopende aspecten van renteverwerving: definitieproblemen, renteverwerving en de werking van markten, strategisch gedrag, takshervormingen enz.

Het werk is aangenaam geschreven, en bevat tal van nieuwe in-

zichten in de oorsprong en de effecten van allerlei overheidsinterventies. Wel moet gezegd worden dat de analytische onderbouw van sommige argumenten niet steeds even zorgvuldig is.

Wilfried Pauwels

Gordon Tullock, *The Economics of Special Privilege and Rent Seeking (Studies in Public Choice)*
Boston/Dordrecht/Londen, Kluwer Academic Publishers, 1989, viii + 104 blz. - Prijs: 95 gulden

Managing owners

Een van de meest uitgesproken evoluties in Groot-Brittannië onder het bewind van de conservatieve regering was het privatiseringsprogramma. De privatisering van genationaliseerde industrieën om hun produktievermogen te verbeteren en hun efficiëntie te verhogen heeft tot gevolg dat de eigendomsstructuur van de ondernemingen veranderd wordt. Privatisering van overheidsbedrijven kan een hoger dynamisme en meer innovativiteit inhouden. Het belang van de privatisering zal daaruit blijken. De radicale verandering in de structuur van de onderneming kan op verschillende manieren geschieden, in dit boek wordt evenwel vooral de nadruk gelegd op een transfer van eigendomsrechten door middel van een *buy-out* door de werknemers. De National Freight Corporation (NFC), de grootste en meest gediversifieerde onderneming in Groot-Brittannië inzake wegtransport, opslag en distributie, is in 1982 verkocht aan een consortium van werknemers, managers en op rust gestelde werknemers van het bedrijf. De auteurs analyseren in

hoofdzaak de privatisering van de NFC.

In het boek trachten de auteurs voornamelijk een antwoord te geven op de vraag waarom *buy-outs* in de publieke sector voorkomen, als vorm van de privatisering van overheidsbedrijven, en op welke manier het eigenaarschap van de werknemers de industriële relaties van de onderneming beïnvloedt. Bradley en Nejad komen tot de conclusie dat de bovenvermelde transfer van eigendom naar de werknemers enkel succesvol zal zijn als de tewerkgestelden de aandelen kunnen kopen tegen een sterk verminderde prijs en indien ze gelijklopende belangen hebben met het bedrijf in kwestie. Aan de hand van een vragenlijst wordt vervolgens nagegaan in welke omstandigheden de werknemers bereid zijn te investeren in het bedrijf. Toch blijft na lectuur van het boek de vraag waarom de auteurs niet dieper zijn ingegaan op het effect van een werknemers-buy-out op de industriële relaties van het bedrijf, cruciaal voor het behoud of het opnieuw verkrijgen van concurrentiekracht en marktaandeel. Deze tekortkoming maakt dat *Managing Owners* niet echt interessant is.

Chris Peeters

Keith Bradley en Aaron Nejad, *Managing owners: The National Freight Consortium in perspective (Cambridge Studies in Management)*
Cambridge, Cambridge University Press, 1989, x + 182 blz. - Prijs: 27,50 £

The Political Economy of Social Security

Het boek bundelt 12 essays die werden voorgesteld op een internationaal symposium in Fiskebackskil (Zweden) in 1989, aangevuld met een inleiding en samenvatting van Gustafsson en Klevmarken. Het centrale thema van het boek is de houdbaarheid en stabiliteit op lange termijn van de sociale-zekerheidsstelsels, zoals ze overal in Europa en de VS werden opgezet tijdens de decennia van economische expansie na de tweede wereldoorlog. Het thema wordt vanuit verschillende invalshoeken benaderd en er wordt gebruik gemaakt van de ervaringen van verschillende landen. De Zweedse aanwezigheid is wel wat disproportioneel aanwezig. Diverse bijdragen analyseren de consequenties van de werkloosheid en de demografische veranderingen voor de sociale zekerheid. Zowel Krupp als Creedy en Disney tonen het belang aan van een terugdringen van de werkloosheid voor de stabiliteit van de sociale-zekerheidsstelsels in de Duitse Bondsrepubliek respectievelijk het Verenigd Koninkrijk. Uit de theoretische analyse van Boadway en Wildasin blijkt dat een kiezende meerderheid in de toekomst het best kan opteren voor geringere sociale uitkeringen in ruil voor lagere belastingen. Stahlberg rapporteert over de verdelingsaspecten van pensioenstelsels die op *pay-as-you-go* steunen, waarbij de bijdragen van de huidige actieve generatie worden gebruikt om de uitkeringen van de huidige niet-actieve generatie te financieren. Een *pay-as-you-go* systeem is eigenlijk een kettingsbrief. De generatie die er mee begint realiseert een enorme winst. De gene-

ratie die de doorgeschoven schuld niet kan doorgeven, betaalt het gelag. Of de last kan worden doorgeschoven, staat of valt met de groei-voet van de economie.

Hurd bekijkt de verandering in de samenstelling van het vermogen ten gevolge van de introductie van sociale zekerheid en de gevolgen ervan voor consumptie en spaargedrag.

Door de vertraagde economische groei en de groter wordende verhoudingen non-actieven versus actieven wordt het *pay-as-you-go* systeem overal ter discussie gesteld. Verbon analyseert of het mogelijk is over te gaan naar een kapitalisatiesysteem (waarbij bijdragen worden gekapitaliseerd en toekomstige uitkeringen worden gefinancierd door het rendement van de kapitalisering). Op basis van een theoretisch model komt hij tot de conclusie dat deze transitie onmogelijk is zonder aanzienlijke verliezen voor minstens één generatie. Van Praag en Oostendorp behandelen de gevolgen van financieringsmodaliteiten van een *pay-as-you-go* systeem voor de arbeidsmarkt.

Enkele bijdragen gaan in op de macro-economische consequenties van veranderingen in het sociale-zekerheidsstelsel. Palmer en Palme gebruiken een standaard macro-econometrisch model. Ten Hacken, Kapteyn en Woittez zetten een micro-simulatiemodel op, vertrekkend van gezinsdata.

De gevolgen van werkloosheidsuitkeringen voor het arbeidsaanbodgedrag worden onderzocht door Bjorklund en Holmlund en Edebalk en Wadensho. Over het algemeen zijn de gevolgen van uitkeringen voor werkloosheidsgraad en -duur beperkt, tenzij voor groepen met een losse binding met de arbeidsmarkt. Het probleem van

sociale fraude wordt door Lantto onderzocht.

De bijdragen van Edebalk en Wadensho en Creedy en Disney gaan specifiek in op voorstellen en reeds genomen maatregelen in Zweden en het Verenigd Koninkrijk om het *pay-as-you-go* systeem aan te vullen of te modificeren.

Dit is een interessante bundel, omdat het een goed mengsel is van methodologische hoogstandjes, toegepast op een maatschappelijk zeer relevant onderwerp.

Walter Nonneman

B. A. Gustafsson en N.A. Kleomarken, eds., *The Political Economy of Social Security (Contributions to Economic Analysis, 179)*

Amsterdam, North-Holland, 1989, xi + 240 blz. - Prijs: 175 gulden

Efficiency in U.S. Manufacturing Industries

Achter de titel van dit knappe werk schuilt een al lang bestaande economische controverse. Met "efficiency" in de titel wordt technische efficiëntie bedoeld, in tegenstelling tot de allocatieve efficiëntie, die, gesteund op een belangrijke argumentatie, terecht meer aandacht kreeg van economen. Onverwachte resultaten van empirisch economisch onderzoek vormden evenwel een aansporing om ook de technische efficiëntie of "inefficiëntie", economisch nader te bestuderen. Dit is opmerkelijk omdat technische inefficiëntie een falend management impliceert inzake winstmaximalisatie en aldus niet past in het klassieke kader van de micro-economie. Het onderwerp dient dan ook veeleer gesitueerd te worden in het economisch empirisch onderzoek van

bedrijven, ondernemingen en industrietakken.

Van dergelijk onderzoek, gestart in 1982, vormt dit boek de neerslag. Wat mag de lezer nu van dit boek verwachten? Allereerst wordt een interessant overzicht gepresenteerd van de bevindingen waartoe eerder uitgevoerd empirisch onderzoek op het betreffende terrein heeft geleid. Deze bevindingen worden gecommuniceerd en in een aangepast theoretisch begrip-kader geplaatst.

Uit dit patroon volgt dan een bespreking van de mogelijke wegen die men kan inslaan om de graad van technische (in)efficiëntie te meten. Bij de concrete uitwerking geeft het werk zich op het terrein van de toegepaste econometrie. Daarbij werd in onderhavig werk veel aandacht besteed aan de kritische controle van de gehanteerde data. De wijze van rapportering hierover in het boek is o.i. zeer waardevol. Op basis van de goedbevonden data worden dan met betrekking tot de factoren die de technische inefficiëntie zouden bepalen, diverse hypothesen vooropgezet en getoetst. Het boek besluit met een aantal aanbevelingen voor het beleid. Zo doet het resultaat van het onderzoek heel wat twijfel rijzen aan de efficiëntie van de diversificatiestrategie en van overnames van ondernemingen die in de Verenigde Staten tot dergelijke diversificatie voerden.

Dit boek is aan te raden voor al wie actief is in empirisch economisch onderzoek en voor studenten toegepaste economie. Voor ondernemingsleiders en managers kan het kennis nemen van de conclusies van dit werk eveneens nut hebben.

Robert Van Straelen

Richard E. Caves en David R. Barton, *Efficiency in U.S. Manufacturing Industries* Cambridge, MA/Londen, The MIT Press, 1990, viii + 194 blz. - Prijs: 40,50 \$ ISBN 0-262-03157-4

Advances in Spatial Theory and Dynamics

Het 20ste deel in de reeks *Studies in Regional Science and Urban Economics* wil een inzicht bieden in de vooruitgang die de jongste jaren is geboekt op het grensgebied van de kennis over de dynamica van ruimtelijke (stedelijke of regionale) economische systemen. We vinden er de herwerkte versies in terug van papers die in het midden van de jaren tachtig werden voorgesteld op congressen van het gereputeerde IASA (International Institute for Applied Systems Analysis) en het CERUM (Centre for Regional Science van de Umeå Universiteit in Zweden). In een op zich zeer lezenswaardige inleidende bijdrage benadrukken de redacteurs van het boek de recente, vrij abrupte veranderingen in de geleidelijke (sub-)urbanisatietrends van het verleden, en vragen zij aandacht voor de fundamentele theoretische vraag hoe de wederzijdse beïnvloedingen tussen innovatie en ruimtelijke ontwikkelingspatronen voor te stellen. Hun antwoord is opgebouwd rond drie factoren:

- (i) externe determinanten en het effect van drastische veranderingen buiten het stedelijk of regionaal systeem (met een referentie aan de theorie van de lange-golfpatronen);
- (ii) interne determinanten, waaronder innovatie en het ruimtelijke spreidingsproces van innovatie;
- (iii) het belang van netwerkinfra-

structuren en de overgang naar een netwerkeconomie.

De eigenlijke papers zijn ondergebracht in drie delen. Deze hebben betrekking op de sleutelprocessen concurrentie, specialisatie en technologische innovatie, de analyse van ruimtelijke interacties en aspecten van stedelijke en regionale infrastructuur.

De redactie wijst erop dat de 18 papers uiteindelijk maar een kleine stap uitmaken in de richting van een beter begrip van de talrijke aspecten en verklarende factoren van ruimtelijke veranderingsprocessen. Tot de belangrijkste problemen die in de toekomst het onderwerp van studie moeten vormen, rekent zij de interdependentie tussen technologische verandering, kenniscreatie en de vorming van zowel stedelijke als internodale netwerkinfrastructuren.

Vermelden we nog dat het boek alerminst bestemd is voor een breed publiek. Aangezien de bijdragen alle gesitueerd zijn op het grensgebied van de ruimtelijke(-economische) theorievorming, belangen zij vooral de specialisten op dit terrein aan. Bovendien is voor een goed begrip van zowat twee derde van de papers een grondige mathematische en statistische kennis vereist, evenals een uitgesproken vertrouwdheid met kwantitatieve methoden van modelbouw, data-analyse en simulatietechnieken.

Dirk Yzewyn

Ake E. Andersson e.a., eds., *Advances in Spatial Theory and Dynamics (Studies in Regional Science and Urban Economics, 20)* Amsterdam, North-Holland, 1989, xii + 317 blz. - Prijs: 170 gulden ISBN 0-444-87357-0

Arbeidseconomie

Understanding Unemployment

Dit boek bevat een verzameling bijdragen over werkloosheid, die in de afgelopen tien jaar zijn geschreven door de bekende Harvard-econoom Lawrence Summers, alleen of samen met anderen, waarbij vooral de naam van Kim Clark frequent opduikt. Andere co-auteurs zijn O. Blanchard, J. Rotemberg, J. Poterba en G. Mankiw.

De tien artikelen zijn ingedeeld in drie hoofdstukken.

Het eerste handelt over de beschrijving en de meting van de werkloosheid, waarbij vooral de dynamiek van de arbeidsmarkt wordt belicht.

Het tweede hoofdstuk, over de conjuncturele werkloosheid, staat enerzijds stil bij de observatie dat cyclische werkloosheid zich vooral situeert bij de zogenaamde secundaire arbeidskrachten en tracht anderzijds na te gaan in welke mate de zogenaamde intertemporele substitutietheorie in de nieuwe klassieke macro-economie daarvoor een verklaring biedt.

In het derde hoofdstuk, dat handelt over de structurele werkloosheid, wordt de vraag gesteld waarom een zo hoge graad van werkloosheid zo lang aanhoudt, zowel in Europa als in de Verenigde Staten. Hiervoor worden o.m. de "hysteresis"-theorie ingeroepen,

de mobiliteits- en verdringingseffecten op de gesegmenteerde arbeidsmarkt en de invloed van de werkloosheidsverzekering.

Alle bijdragen zijn zeer goed geschreven en staan op een hoog wetenschappelijk niveau, te oordelen ook naar de reputatie van de tijdschriften waarin zij reeds eerder werden gepubliceerd. Dit doet meteen de vraag rijzen naar het nut van de publikatie van een verzameling bijdragen van een overbekend, relatief jong en nog altijd actief wetenschapper. De meeste bijdragen hebben inderdaad vijf tot tien jaar geleden een belangrijke aanzet gegeven tot een vernieuwd onderzoek, maar zijn daarvoor ook enigszins achterhaald, gezien de snelle evolutie van zowel de economische wetenschap als de realiteit.

Summers zelf zou zijn bijdragen nu anders en beter hebben geschreven, zoals hij zelf terloops aanhaalt in zijn inleiding, en dat hadden wij eigenlijk liever gelezen.

Stefaan Késenne

Lawrence H. Summers, *Understanding Unemployment*
Cambridge, MA/Londen, The MIT Press,
1987, xxiv + 360 blz. - Prijs: 36,95 \$
ISBN 0-262-19265-9

Ontwikkelingseconomie

Handbook of Development Economics

Dit encyclopedisch werk over ontwikkelingseconomie, uitgegeven in twee volumes, is het negende deel in de prestigieuze reeks *Handbooks in Economics* van uitgeverij North-Holland. Dat aan de ontwikkelingseconomie een aparte uitgave wordt besteed, is minder evident: ontwikkelingseconomen hebben meer dan vele anderen moeten ijveren voor de erkenning van hun discipline als aparte tak van de economische wetenschap. Was de evaluatie van de staat van deze wetenschap al voorzichtig positief na enkele bijdragen van Hirschman, A. Sen en A. Lewis in het begin van de jaren tachtig, dan doet de lectuur van dit werk de balans duidelijk overslaan in het voordeel: de ontwikkelingseconomie is springlevend, en trekt zelfs meer en meer sommige van de briljantste economen van vandaag aan.

Ontwikkelingseconomie betreft de studie van het ontwikkelingsproces van arme of "minder ontwikkelde" volkshuishoudingen. De nadruk lag hierbij op het transformatieproces van een arme, stagnerende rurale maatschappij tot een gediversifieerde, grotendeels verstedelijkte en groeiende economie, ten gevolge van de accumulatie van kapitaal, de ontwikkeling van menselijk potentieel, de evolutie van politieke en economische instituties, met inbegrip van de verschillende soorten markten, en een verdere inschakeling in de wereldeconomie. Kritiek op dit paradigma groeide vooral vanuit de ontgoocheling dat nu ongeveer 40

jaar ontwikkelingswetenschap en -beleid niet geleid heeft tot veralgemeende ontwikkeling, zeker niet in grote delen van Afrika. Er wordt vooral vastgesteld dat de integratie van arme landen in de wereldeconomie kansen, maar ook beperkingen biedt voor globale ontwikkeling, en dat vooral de beperkingen zich hebben gematerialiseerd. De vraag of deze tak van de economie geen nood heeft aan een andere aanpak of een ander instrumentarium, dringt zich dan ook meer en meer op. Ook de samenstellers laten deze vraag open door te kiezen voor een grotendeels thematische aanpak, met 32 bijdragen, verdeeld over zes grote delen.

Volume I bundelt de eerste 3 delen. Na een inleidend deel over de concepten van economische ontwikkeling (met bijdragen van o.a. Amartya Sen, Arthur Lewis en Joseph Stiglitz), wordt in deel 2 een overzicht gegeven van de structurele veranderingen die een ontwikkelende economie ondergaat (Moshé Syrquin), in het bijzonder in landbouw (Peter Timmer), industrialisatie en handel (Howard Pack), sparen (Mark Gersovitz) en urbanisatie (Jeffrey Williamson). Voor de rol van "human resources" in het ontwikkelingsproces wordt een apart deel ingeruimd: in aparte bijdragen wordt ingegaan op de bevolkingsgroei (Birdsall), scholing (Paul Schultz), voeding en gezondheidszorg (Behrman en Deolalikar), arbeidsmarkten (Mark Rosenzweig) en tenslotte (en ietwat verrassend geklasseerd binnen dit deel) de ontwikkeling van kredietmarkten (Clive Bell).

Volume II, als bundeling van deel 4 tot en met 6, is meer beleidsge-

richt. Deel 4 is volledig gewijd aan planning en allocatie van middelen met bijdragen over macro-economische modelvorming (op korte termijn) (Persio Arida en Lance Taylor), met een uitweiding over multisectorale modellen door Sherman Robinson, inkomensverdeling (Irma Adelman en Sherman Robinson), belastingaspecten in ontwikkeling (Etisham Ahmad en Nicolas Stern), en projectevaluatie (Lyn Squire). De internationale aspecten van ontwikkeling worden behandeld in deel 5, met naast bijdragen over internationale samenwerking (Paul Streeten) en internationale handel (Christopher Bliss/David Evans), vooral aandacht voor de verschillende vormen van externe financiering: publieke kredietverlening (Jonathan Eaton), private kredieten (Eliana Cardoso en Rudiger Dornbusch), en directe investeringen en MNO's (Gerard Helleiner). Een laatste bijdrage door Sebastian Edwards en Sweeder van Wijnbergen evalueert dan de theorievorming rond structurele aanpassingsprogramma's. Als zesde en meer empirisch deel hebben de samenstellers gekozen voor analyse van landengroepen, niet op basis van geografische criteria

of graad van ontwikkeling, maar eerder voor een indeling op basis van de gevolgde ontwikkelingsstrategie: grondstoffenexporteurs (Stephen Lewis), importsubstitutie (Henry Bruton) en exportgeleide groei (Bela Balassa).

De hoofdbedoeling van deze verzameling is niet nieuwe inzichten te brengen of een definitief antwoord te brengen op de geschetste vragen binnen deze discipline. Ze biedt veeleer een bundeling uitstekende syntheses en literatuuroverzichten door de specialisten in het betreffende gebied. Het werk is dan ook mijns inziens verplicht aanwezig als naslag- en referentiewerk in de bibliotheek van de ontwikkelingseconoom. In deze functie heeft het boek zijn gelijke niet.

Danny Cassimon

H. Chenery en T.N. Srinivasan, eds., *Handbook of Development Economics. Volume I (Handbooks in Economics, 9)* Amsterdam, North-Holland, 1988, xxiv + 848 blz. - Prijs: 250 gulden
 H. Chenery en T.N. Srinivasan, eds., *Handbook of Development Economics. Volume II (Handbooks in Economics, 9)* Amsterdam, North-Holland, 1989, xxv + 925 blz. - Prijs: 250 gulden

Industriële economie

Industrial Economics

Reekie benadert in dit boek de industriële economie op een eclectische, sterk grafische wijze, links en rechts overgoten met een wetenschapsfilosofisch sausje en gelardeerd met een zure oprisping over het zinloze bestaan van de publieke-maximaliserende econoom. Dit mag natuurlijk geen excuus zijn voor de rommelige structuur die het boek kenmerkt.

Met uitzondering van contesteerbaarheid komen de modernere benaderingen goed uit de verf. Vooral de uiteenzettingen over transactiekosten in de hoofdstukken over kosten en managers zijn goed doordacht (in tegenstelling tot het wazige verhaal in het hoofdstuk over transactiekosten zelf). De literatuurlijst is vrij beperkt en relatief oud, maar wel goed gekozen. Daarenboven is er wel een zekere charme die uitgaat van de steeds weerkerende vleugjes Marshall, Schumpeter, Hayek, Mises en dat soort heren, met als nadeel dat op den duur helemaal niet meer duidelijk is wat volgens de auteur industriële economie is of zou moeten zijn.

Het "kritische" uit de ondertitel bestaat er voornamelijk in dat de auteur zich in het hele boek afzet tegen het klassieke structuurgedrag-prestatie-paradigma, en daarvoor in de nieuwe benaderingen steun zoekt en meent te vinden. Het bovenstaande doet mij besluiten dat dit boek, ondanks al zijn charmes en voordelen, juist daarvoor minder geschikt lijkt als handboek voor gevorderde economiestudenten, wat nochtans blij-

kens de inleiding de bedoeling was.

Marc Jegers

W. Duncan Reekie, *Industrial Economics: A Critical Introduction to the Corporate Enterprise in Europe and America* Aldershot, Edward Elgar (Gower Publishing Company), 1989, vi + 240 blz. - Prijs: 9,95 £ ISBN 1-85278-075-4

The dynamics of company profits

De titel van dit boek laat terecht vermoeden dat de inhoud zich situeert op het meso-niveau. "Company profits" is een micro-economisch gegeven, terwijl "international comparison" ook op een macro-economisch perspectief wijst. Dit meso-niveau staat beter bekend als industriële economie.

Dit boek wil twee diametrale visies op concurrentie tegenover elkaar plaatsen. De traditionele visie, die we meestal terugvinden in de economische handboeken, ziet concurrentie als een "allocatieproces" waardoor prijzen en hoeveelheden bepaald worden. De evenwichtssituatie in dit statisch model is er een waar prijzen gelijk zijn aan marginale produktiekost en is pareto-efficiënt. Een alternatieve visie beschouwt concurrentie als een dynamisch "transformatiesysteem", waar de Schumpeteriaanse cyclus van "innovatie-imitatie-maturiteit" ertoe leidt dat monopolies inherent verbonden zijn met het concurrentieproces. Niet de prijzen en de allocatie van middelen op een gegeven moment, maar hun bewe-

ging in de tijd is van belang. Het gemeenschappelijk doel van de studies in dit boek bestond erin om vanuit deze alternatieve visie de evolutie van concurrentie te meten aan de hand van boekhoudkundige winstcijfers, zowel op ondernemings- als op industriële niveau. In het bijzonder werd nagegaan of het winstverloop in de tijd convergeert naar evenwichtsniveaus op lange termijn en, zo ja, met welke snelheid dat geschiedt. De onderzochte landen zijn de Verenigde Staten, Japan, Canada, West-Duitsland, Frankrijk en Engeland. De kracht en de originaliteit van het boek schuilen in het gebruik van eenzelfde methodologie voor de zes landenstudies. Een omstandige uiteenzetting van deze methodologie, alsook een verwijzing naar de beperkingen ervan vormen de inhoud van het eerste hoofdstuk. De volgende hoofdstukken handelen over de resultaten per individueel land. De landenkeuze wordt nergens in het

boek verantwoord, maar is volgens mij gerechtvaardigd. Elke landenstudie werd uitgevoerd door verschillende onderzoekers, wat de objectiviteit met betrekking tot de resultatenverstrekking ten goede komt. In hoofdstuk 10 worden de resultaten naast elkaar geplaatst en vergeleken. Hoofdstuk 11 rondt af met algemene conclusies en enkele beleidsimplicaties.

Het boek laat een verzorgde indruk na en werd geschreven in het volle besef van de tekortkomingen van het onderzoek. In een volgende editie zouden we wel graag enig werk van John Sutton en vermelding van Jean Tirole in de bibliografie opgenomen zien.

Hylke Vandenbussche

Dennis C. Mueller, ed., The dynamics of company profits: An international comparison. Cambridge, Cambridge University Press, 1990, viii + 216 blz. - Prijs: 27,50 £. ISBN 0-521-38372-2

Sectorstudies

The world television industry

Peter Dunnett heeft zich met deze studie voor een omvangrijke opdracht geplaatst: een economische analyse brengen van de televisie-industrie zoals die de laatste decennia op wereldschaal is geëvolueerd.

De eerste vier hoofdstukken zijn eerder van algemene economisch-theoretische aard. Na een kort overzicht van de economische geschiedenis van het medium televisie (hoofdstuk 2), probeert Dunnett op basis van een model van in-

dustriële organisatie de belangrijkste krachtlijnen aan te geven die de aard van het "televisieprodukt" bepalen. Vooral de controlerende rol van de overheid wordt sterk belicht.

Vanaf het vijfde hoofdstuk krijgt het werk een veel meer empirische inslag. In deze hoofdstukken wordt de veranderende structuur van de televisie-industrie over zowat de hele wereld toegelicht. Heel veel aandacht gaat hierbij naar Noord-Amerika, wat omwille van de dominerende positie van de USA volledig gerechtvaardigd

is. Ook Groot-Brittannië, Europa, Japan, Australië, de communistische landen en de derde-wereldlanden komen aan bod. Ieder hoofdstuk bevat nuttig en relevant cijfer- en feitenmateriaal. De algemene informatieve waarde is dan ook de belangrijkste kwaliteit van het boek. Uiteraard kan een dergelijke "wereldwijde" analyse alleen maar oppervlakkig blijven. Voor de geïnteresseerde leek is dit boek dan ook erg nuttig. Voor wie echter meer vertrouwd is met de behandelde materie, brengt het niets nieuws aan het licht.

De conclusie bevat een aantal stellingen, die ook voor het Vlaamse mediabeleid van nut kunnen zijn.

Zo stelt Dunnett zeer duidelijk dat een publieke omroep het openbaar belang alleen maar dient als deze omroep zich merkbaar diversifieert van de commerciële omroep: "A public service best serves the public interest if it supplies the shows that a commercial system will not" (blz. 223). Onze eigen BRT zou hier lessen uit kunnen trekken.

Hans Verstraeten

Peter Dunnett, The world television industry: An economic analysis. Londen/New York, Routledge, 1990, xiii + 246 blz. - Prijs: 40 £. ISBN 0-415-00162-5

Strategisch management

Managing Innovation and Change

Dit boek over innovatie is de neerslag van een internationale conferentie over innovatie, die door de beide editors werd georganiseerd. Het eerste deel van het boek behandelt in zes hoofdstukken een aantal concepten in verband met innovatie, waarbij vooral het bredere (macro-economisch) organisatorische kader aandacht krijgt. Zo wordt er onder andere ingegaan op de samenwerking tussen industrie en universiteit en op het samenspel tussen regionale economische groei en het bestaan van technologische groeipolen.

Het tweede deel van het boek bevat een aantal praktijkgevallen. De cases over innovatie in specifieke bedrijven (Ford, Honda, IBM en Siemens) zijn telkens geschreven door participanten aan het innovatieproces. Daarnaast komen nog

een aantal case-studies over sectoren (staal, scheepsbouw en de automobiëlindustrie).

Het boek wordt besloten met een hoofdstuk over de toekomst van innovation management. Hierin stellen de editors dat aanpasbaarheid een kritische succesfactor voor de toekomstige industriële ontwikkeling zal zijn. Verder wijzen ze op de toenemende tendens tot "human centeredness" in management en stellen ze dit in contrast met de vroeger gangbare technische aanpak. Tenslotte wordt op de noodzaak gewezen een evenwicht na te streven tussen strategisch en opportunistisch denken. De cases zijn volgens mij het interessantste deel van het boek en overtreffen het theoretische deel, dat weinig nieuwe inzichten bevat. Wie zich wenst te verdiepen in innovation management kan er wel ideeën in opdoen, maar het werk

behoort beslist niet tot de *musts* voor de geïnteresseerden.

Bart Verduyts

Sven B. Lundstedt en Thomas H. Moss, eds., *Managing Innovation and Change* Dordrecht/Boston/Londen, Kluwer Academic Publishers / International Institute for Applied Systems Analysis, 1989, x + 228 blz. - Prijs: 145 gulden
ISBN 0-7923-0079-3

Boards of Directors Under Public Ownership

Overheidsbedrijven vinden dikwijls moeilijk het juiste evenwicht tussen het algemeen belang dat zij moeten nastreven en de efficiënte werking van de onderneming. Dit doet heel wat problemen rijzen voor hun raden van bestuur. Dit alles wordt nog gecompliceerd door het feit dat sommige bestuurders die permanent in de onderneming werken een ander doel nastreven dan de part-time bestuurders, die uiteenlopende belangen vertegenwoordigen. Vooral deze laatste hebben dikwijls een dubbe-

le loyaliteit.

Dr. Miriam Dornstein onderzoekt aan de hand van een uitvoerige enquête de werking van de raden van bestuur van overheidsbedrijven in Groot-Brittannië enerzijds en in Israël alsmede ontwikkelingslanden anderzijds. Zij toetst de verkregen gegevens aan de bestaande literatuur ter zake. Zij besluit dat er geen "one best solution" bestaat, maar dat men steeds rekening moet houden met de "omgeving" waarin de overheidsbedrijven moeten werken. Op een ogenblik waarop de herstructurering van de overheidsbedrijven niet enkel in ons land wordt bestudeerd, opent deze studie heel wat interessante perspectieven, die ook voor België van groot nut kunnen zijn.

Fernand Suykens

Miriam Dornstein, *Boards of Directors Under Public Ownership: A Comparative Perspective* (de Gruyter Studies in Organization, 15) Berlijn/New York, Walter de Gruyter, 1988, x + 166 blz. - Prijs: 89 DM
ISBN 3-11-011740-1

Financieel beleid

The economic function of futures markets

Dit boek is een bewerking van het doctoraal proefschrift van de auteur. De voornaamste doelstelling van de auteur bestaat erin een verklaring te vinden voor het gebruik van *commodity futures*-markten. In het eerste deel (hoofdstuk 1 t/m 3) onderzoekt de auteur de verschillende theorieën die ter zake

naar voren zijn geschoven. Hij zet zich scherp af tegen de meest verspreide verklaringsgrond, namelijk dat de handelaars een averse houding aannemen ten opzichte van de wisselende waarde van hun voorraden en zich derhalve willen indekken tegen het prijsrisico. Daarentegen wordt geargumenteerd dat de functie van de *futures*-markten nauw verbonden is met de functie van de geldmarkt.

Meer specifiek stelt de auteur dat *futures*-markten in feite de functie vervullen van impliciete leningmarkten. In die zin geven prijsverschillen tussen *futures*-contracten in feite een termijnstructuur van interestvoeten weer voor *commodities*.

In de volgende hoofdstukken worden de beweegredenen onderzocht die ondernemingen hebben om op de goederenmarkten te "lenen", alsook de samenhang tussen de *futures*-markten voor goederen en de geldmarkt. Tenslotte wordt getracht een antwoord te formuleren op de vraag waarom er zo weinig *futures*-markten voor *commodities* bestaan.

Inhoudelijk een boeiend werk, dat een diepgaand inzicht verstrekt in de werking van deze markten, evenwel eerder aanbevolen aan ingewijde lezers.

Edward Durinck

Jeffrey Williams, *The economic function of futures markets* Cambridge, Cambridge University Press, 1989, viii + 260 blz. - Prijs: 10,95 £ (paperback)

Inleiding in de Optietheorie

Opties vormen een belangrijke uitbreiding van de beleggingsmogelijkheden. Maar ook ondernemingen gebruiken financieringsinstrumenten die kenmerken van opties incorporeren, met name die financiële instrumenten en vermogensvormen waarvan de uitkomsten voor de belegger contractueel afhankelijk zijn gesteld van het rendement van andere financiële instrumenten.

In dit boek wordt een inleiding gegeven tot de optietheorie, waarbij

de mathematische aspecten door middel van eenvoudige voorbeelden worden uiteengezet. In hoofdstuk 2 wordt het begrip *optie* nader toegelicht. De organisatie en werking van de European Options Exchange van Amsterdam wordt eveneens besproken. In hoofdstuk 3 en 4 wordt aandacht besteed aan mogelijke beleggingsstrategieën die kunnen gerealiseerd worden met behulp van opties. De bespreking is voornamelijk gericht op opties op aandelen, maar het grootste gedeelte van de bespreking is eveneens geldig voor opties op andere onderliggende waarden. Voor de meeste strategieën wordt een grafische toelichting gegeven, alsook een rendementsberekening inclusief transactiekosten. In hoofdstuk 5 worden de eigenschappen van opties besproken: De prijsvorming van opties is het onderwerp van hoofdstuk 6. Het principe van optiewaardering wordt uitgelegd aan de hand van het binomiale model. Het veelvuldig gehanteerde model van Black-Scholes wordt zowel theoretisch als praktisch toegelicht. In hoofdstuk 7 wordt een overzicht gegeven van de toepassing van opties in financieringsinstrumenten en in de investeringsselectie.

Het boek is duidelijk geschreven en mede door het grote aantal opgaven, waarvan de oplossingen in bijlage worden gegeven, zal het bijdragen tot een beter begrip van de behandelde stof.

Inleiding in de Optietheorie is op de eerste plaats bedoeld voor studenten aan hogescholen en universiteiten, maar door de gekozen opzet is het boek ook uitermate geschikt voor zelfstudie. Dit Nederlandstalige boek is dan ook een aanrader voor iedereen die een diepgaand inzicht wenst te verwerven in het begrip, het gebruik en

de waardering van opties en afgeleide financieringsproducten.

Eddy Laveren

L.A. Ankaem en A.G.Z. Kemna, *Inleiding in de Optietheorie*
Schoonhoven, Academic Service / Economie en Bedrijfskunde, 1990, 200 blz.

Marketing

Global Marketing Management

Dit boek is duidelijk een studentencursus op hoog niveau, die na verloop van jaren is uitgegroeid tot een turf van een boek. Indien de auteurs zich wat kritischer hadden opgesteld, kon de boodschap ook verpakt worden in een kernachtige visie van circa 150 bladzijden. Ik diep dit bezwaar even uit. Elk begrip wordt uitvoerig uitgelegd en van diverse tabellen voorzien. Dit is positief wanneer het alleen zou handelen over nieuwe of weinig bekende begrippen maar geldt dit ook voor onderwerpen zoals de betalingsbalans, de visie van Adam Smith, GATT, IMF? Ook de leercurve, de Boston-matrix en de adoptietheorie van Rogers ontbreken niet op het appel. Wanneer echter in de tabellen cijfers opduiken van een AMA-rapport uit 1960, en dit nota bene om een input-outputtabel visueel voor te stellen, word ik als lezer toch even stil. Zo stoort mij ook de tabel over reclame-uitgaven met cijfermateriaal uit 1976. Een laatste kritische opmerking houdt verband met de ruime aandacht die besteed wordt aan cases. Persoonlijk meen ik dat de lezer die niet toevallig student is bij de professoren-auteurs, daar heel weinig plezier aan beleeft. Dit euvel, dat niet uniek is voor dit boek, zou eenvoudig kunnen verholpen worden door een nabespreking als bijlage toe te voegen.

Wat is nu positief aan dit boek? Het kan niet ontkend worden dat de vele tabellen een belangrijke illustratiewaarde hebben; ik verwijs hier onder meer naar tabellen over leeftijdsopbouw, consumptiepatronen, gebruik van de media e.d.m. Deze tabellen bevatten gegevens van landen in de diverse continenten en de aanwezigheid van België in deze lijst maakt interessante vergelijkingen mogelijk. Daarnaast is het boek doorspekt met interessante voorbeelden van tops en flops; ook deze onderdelen vormen een krachtige illustratie.

Slotom: een manager met weinig tijd die op zoek is naar de synthese inzake wereldwijd marketing management hoeft dit boek niet te lezen. Studenten die hun kennis van traditioneel marketing management willen verruimen kunnen, samen met professoren die op zoek zijn naar nieuwe voorbeelden en illustratiemateriaal voor cursussen, de aankoop overwegen. Lenen van de bibliotheek draagt echter, gezien de prijs en het nut, mijn voorkeur weg.

Ludo Laevoert

Brian Toyne en Peter G.P. Walters, *Global Marketing Management: A Strategic Perspective (International Student Edition)*
Boston/Londen, Allyn and Bacon (Simon & Schuster, Inc.), 1989, xx + 747 blz. - Prijs: 35,95 \$
ISBN 0-205-11829-1

Managing Service Quality

Dit boek is een compilatie van eerder verschenen artikelen en als zodanig niet origineel. Maar wat is echt origineel? Door opzet en rangschikking is het werk een verrassend geheel geworden. Het bespaart of vergemakkelijkt de lezer in ieder geval een uitgebreid literatuuronderzoek over deze materie. Verder wordt het boek gecompliceerd met een uitvoerige lijst van de organisaties van de auteurs en de daarbij behorende adressen. Uiteraard vindt men onderdelen van de inhoud óók behandeld in boeken over de dienstverlening, de marketing van diensten en het kwaliteitsbeheer. De bijzondere waarde van *Managing Service Quality* ligt echter in het feit dat het kwaliteitsbeheer specifiek wordt bekeken in het kader van de dienstverlening.

Het produkt *dienstverlening* wordt behandeld in al zijn samenstellende bestanddelen in relatie tot de consument. Verder wordt de samenhang belicht tussen dienstverlening, cliëntensatisfactie en een geïntegreerd kwaliteitsbeleid. Er worden strategieën beschreven om een kwaliteitsbeleid te ontwikkelen met het oog op de verschillende marktsegmenten die men wenst te bedienen. De *interface* met de cliënt krijgt ruime aandacht en in een laatste gedeelte treft men praktische case-studies aan uit verschillende bedrijfstakken. Meetin-

strumenten en meetpunten krijgen de nodige aandacht.

In het kader van just-in-time, co-makership, nieuwe technologieën e.d. kan de betekenis van het kwaliteitsstreven inzake de dienstverlening moeilijk overschat worden. Bezien we b.v. de tekst van de geregistreerde Belgische kwaliteitsnorm, die in augustus 1988 voor het eerst werd gepubliceerd, dan lezen we weliswaar dat, voor zover van toepassing, onder de term produkt ook een dienst moet worden verstaan, maar uiteraard is de verdere terminologie meer afgestemd op fysieke produkten dan op diensten. Vandaar dat een goed boek over de kwaliteitsbeheersing van de dienstverlenende aspecten van fysieke produkten en van de dienstverlening op zichzelf bijzonder belangrijk is. Het boek vult deze leemte aan.

Van harte aanbevolen dus voor wie beroepsmatig op managementniveau te maken heeft met deze problematiek. Met name ook interessant voor consulenten die kwaliteitswaarborging in het kader van de dienstverlening op hun programma hebben staan.

Jan P.M. Spaas

Graham Clark, ed., *Managing Service Quality: An IFS Executive Briefing (IFS Executive Briefing Series)*
Kempston, IFS Publications, 1990, 174 blz.
- Prijs: 85 £

Informatica

Knowledge-Based Systems for Management Decisions

Dit boek wil de lezer die geen voorkennis heeft op het gebied van kunstmatige intelligentie en met een managementfunctie onder het topniveau, inleiden in de kunst om expertsystemen te ontwikkelen. De auteur vertrekt van het standpunt dat dit in een bedrijf zeker niet aan informatici mag overgelaten worden, maar aan de managers zelf, uiteraard met ondersteuning van informatici. Daarom komen hardwareproblemen in dit werk dan ook niet aan bod.

Het eerste deel bevat een uitvoerig gedocumenteerde inleiding, met op het einde een aantal hoofdstukken over frequent gebruikte implementatie "tools", zoals M.1, EX-SYS, Level 5, 1st class, VP-expert en GURU.

Het tweede deel geeft een ruim overzicht van mogelijke managementtoepassingen: persoonlijke beleggingen, kredietwaardigheidsanalyse, investeringsanalyse, externe audit, boeking van facturen, klachtenbehandeling, computer-

configuratie, schadegevallenbehandeling bij een verzekeraar, voorraadplanning, planning van nieuwe ventures, internationale marketing, mediaplanning, strategische planning en carrièreplanning.

Het laatste deel bevat overdrukken van zes relevant geachte bijdragen uit de recente toepassingsliteratuur.

Het geheel is duidelijk en overzichtelijk maar ook repetitief. Soms krijg je de indruk dat de auteur moeite had om zijn boek vol te krijgen (cf. het derde deel). Voor de leek op het gebied van kunstmatige intelligentie, zoals uw recensent er een is, geeft het wel een goed inzicht in de mogelijkheden en beperkingen van expertsystemen in de managementpraktijk.

Marc Jegers.

Robert J. Mockler, *Knowledge-Based Systems for Management Decisions*
Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall International Editions, 1989, xvi + 640 blz. - Prijs: 35,95 \$
ISBN 0-13-516980-1

Accountancy

Statistical Analysis in Accounting and Finance

Dit boek is geschreven voor personen die vertrouwd zijn met de vakgebieden accountancy en financiering, maar die meer willen weten over het gebruik van statistische technieken in deze vakgebieden.

Het eerste deel van dit werk vertoont veel gelijkenissen met een klassiek handboek statistiek. De traditionele thema's zoals waarschijnlijkheidsverdelingen (binomiale, Poisson, exponentiële, beta, normale, standaardnormale), gemiddelde, standaardafwijking, varianties, steekproeven met steek-

proefgemiddelden en varianties en het testen van hypothesen verschijnen stuk voor stuk op het toneel. De pedagogische aanpak verschilt weinig van de handboeken statistiek, de moeilijkheidsgraad van dit boek stemt overeen met die van zuiver statistische handboeken. Enkel de voorbeelden komen nu uit de accounting- of financieringsfeer.

In het tweede deel worden de meeste statistische technieken die in accounting en financiering gebruikt worden, kort beschreven. Het gaat van start met een hoofdstuk over niet-parametrische testen. Vermits vele accountingvariabelen niet normaal verdeeld zijn, leveren deze verdelingsvrije toetsen bijzonder interessante toetsingsmogelijkheden voor dit vakgebied. Spijtig genoeg besteedt de auteur hier slechts een tiental bladzijden aan. Daarna bespreekt hij de techniek van univariate regressieanalyse, correlatieanalyse en tijdreeksanalyse.

De laatste twee delen van het boek worden gewijd aan diverse multivariate statistische methoden, die de laatste tijd fel aan populariteit winnen binnen het statistisch onderzoek op accounting- en financieringsgebied. Ter inleiding van deze hoofdstukken wordt eerst de kennis van matrixalgebra opgefrist. Op dat moment veronderstelt de auteur dat de lezer voorbereid is om de essentie te vatten van technieken zoals principale componenten, factoranalyse, multivariate

regressie, discriminantanalyse, *multidimensional scaling* en clusteranalyse. Voor iedereen die ietwat vertrouwd is met deze technieken en bedenkt dat dit boek maar 287 bladzijden bevat, wordt het duidelijk dat prof. Dickinson alleen maar de hoofdlijnen van deze technieken behandelt. Aan de zogenaamde "pitfalls", die bij elke methode toch aanwezig zijn, wordt weinig aandacht besteed.

Dit boek is in de eerste plaats bestemd voor de academische wereld. Het is pedagogisch verantwoord opgebouwd en bevat voldoende realistische voorbeelden om het nut van deze statistische technieken te verduidelijken voor de student bedrijfseconomie. Het boek kan in feite het best dienen voor een eerste kennismaking van de student accounting en financiering met deze statistische technieken. De onderzoeker die een van de beschreven technieken wil toepassen, dient bijkomende literatuur rond die techniek te raadplegen. Tot slot kan dit boek een bijzonder nuttige inspiratiebron zijn voor relevante praktijkvoorbeelden voor de wiskundige of statisticus die deze cursussen moet doceren aan economiestudenten.

Ann Jorissen

John P. Dickinson, *Statistical Analysis in Accounting and Finance*
Hemel Hempstead, Philip Allan (Simon & Schuster International Group), 1990, xii + 257 blz. - Prijs: 28,95 \$

Quantitative Analysis for Economics and Business

Dit boek geeft een gerichte handleiding voor het gebruik van Lotus 1-2-3. Uitgangspunt zijn een aantal kwantitatieve technieken die gebruikt worden in de algemene en de bedrijfseconomie, zoals o.a. lineaire programmering, berekenen van actuele waarde, analyse van seizoenpatronen in tijdreeksen, regressieanalyse, input-outputanalyse, dynamische modellen, opstellen van frequentietabellen. Voor elk van deze technieken wordt aangegeven hoe zij door middel van Lotus 1-2-3 kunnen worden toegepast.

Het eerste hoofdstuk geeft een zeer korte inleiding tot Lotus 1-2-3 Release 2.01 en tot het gebruik van MS-Dos. De volgende hoofdstukken behandelen elk een specifieke kwantitatieve methode volgens een vast schema. Er wordt aangegeven wat de doelstelling is van het hoofdstuk en welke Lotus-commando's in het hoofdstuk geïntroduceerd worden. Daarna wordt, meestal met een voorbeeld dat de probleemstelling aangeeft, de techniek zeer bondig en sterk vereenvoudigd beschreven. Het voorbeeld vormt dan verder de ba-

sis voor de uitwerking van het probleem met Lotus 1-2-3. Elk hoofdstuk eindigt met een oefening.

Het boek is niet meer dan een vrij eenvoudige inleiding tot Lotus 1-2-3 en tot een aantal kwantitatieve technieken. Wie een grondige kennis van Lotus 1-2-3 wil opdoen, kunnen wij aanraden de handleiding van het softwarepakket door te nemen of een goed handboek te raadplegen. Wil men een goed overzicht in een of meer van de kwantitatieve technieken die behandeld worden, dan volstaat dit boek zeker niet.

Het gevaar van dit boek, dat slechts een inleidende cursus is, bestaat erin dat men noch van Lotus, noch van kwantitatieve technieken voldoende opsteekt om nadien zelfstandig economische problemen op een zinvolle manier kwantitatief en met behulp van de computer te ontleden en op te lossen.

Hilde Meersman

Guy Judge, Quantitative Analysis for Economics and Business: Using Lotus 1-2-3 Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf (Simon & Schuster), 1990, xiv + 204 blz. - Prijs: 22,50 \$

Van Jalta tot Malta

De gebeurtenissen van de jongste twee jaar hebben het boek van Paul Van de Meerssche niet achterhaald maar integendeel brandend actueel gemaakt. De auteur kon midden 1990 uiteraard nog geen rekening houden met de gebeurtenissen die zich op het einde van dit bewogen jaar zouden voordoen: de hereniging van Duitsland op 3 oktober, de Transatlantische Verklaring die de relatie tussen de VS en de EG op een nieuwe basis grondt (23 november), het Handvest van Parijs voor een Nieuw Europa, dat ondertekend werd op de top van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (21 november). De auteur is lucide genoeg om het relatieve karakter van elke historische analyse te beseffen: "... in de historische ontwikkeling is nooit iets definitief verworven of verloren" (p. 11). Hij opteert voor een chronologische ontwikkeling van gebeurtenissen die het Europees integratieproces hebben bepaald teneinde "... in het snel groeiend Europese bos nog de bomen te zien" (p. 11). Waar nodig plaatst hij enige stevi-

ge kanttekeningen die het de lezer mogelijk maken even te reflecteren op de gebeurtenissen en hem tegelijkertijd in staat stellen de visie van de auteur te confronteren met die van andere schrijvers. De bronnen worden zeer nauwkeurig aangegeven en het aantal opgegeven werken is nauwelijks te tellen. Daarbij spaart Van de Meerssche zijn kritiek niet: de Europese Gemeenschap wordt b.v. verweten te traag te hebben gereageerd op de gebeurtenissen in Oost-Europa en de halfslachtige houding t.o.v. de Litouwse onafhankelijkheidsverklaring wordt betreurd. Hier is een Europees federalist aan het woord en men kan alleen hopen dat zijn boodschap veel toehoorders vindt. Te vermelden nog dat het boek een uitgebreid personen- en zakenregister heeft, zodat het ook als naslagwerk kan worden geconsulteerd.

Eric Faucompret

Paul Van de Meerssche, Van Jalta tot Malta: politieke geschiedenis van Europa Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1990, 335 blz. - Prijs: 795 fr. ISBN 90-02-18049-7

Maatschappelijke problemen

The Nonprofit Sector in International Perspective

In de inleiding van het boek belooft de auteur een coherent beeld te geven van de non-profitsector, alsook een inzicht te geven in de oorzaken en gevolgen van een welbepaalde institutionele keuze. Ze heeft daarvoor een hele reeks bijdragen over de non-profitsector bijeengebracht uit diverse landen (zowel ontwikkelingslanden als industrielanden) en betreffende verschillende goederen en diensten. Ze werden geschreven door auteurs met een uiteenlopende wetenschappelijke achtergrond. Het grootste gedeelte van de verzamelde bijdragen is van louter beschrijvende aard: een auteur beschrijft de omvang en/of de evolutie van de non-profitsector voor één of meer voorzieningen in een bepaald land. De lezer die zich enkel hiervoor interesseert, komt volop aan zijn trekken. Bij wijze van voorbeeld citeren we enkele besproken onderzoeksgebieden:

- non-profitorganisatie van onderwijs in Japan, Latijns-Amerika en Oostenrijk;
- non-profitziekenhuizen in Engeland en Wales en in Duitsland;

- beschuttende werkplaatsen in Duitsland;
- verzorgings- en bejaardentehuizen in Oostenrijk;
- vrouwenhuizen in Duitsland;
- huisvesting in Groot-Brittannië;
- mensenrechtenorganisatie in Chili;
- de non-profitsector in het algemeen in Sri Lanka, Togo, Senegal en Nigeria.

In het beste geval worden nog plausibele verklaringen voor de beschreven toestand aangehaald. Aangebrachte verklaringen zijn evenwel voor discussie vatbaar. Ze steunen te weinig op onderliggende theorievorming. De hypothesen worden nagenoeg niet empirisch getoetst. Bovendien maakt men daarbij gebruik van al te gebrekkige data. Het boek laat, m.a.w., nog veel ruimte open voor toekomstig onderzoek.

Diana De Graeve

Estelle James, ed., The Nonprofit Sector in International Perspective: Studies in Comparative Culture and Policy (Yale Studies on Nonprofit Organizations) New York/Oxford, Oxford University Press, 1989, xv + 384 blz.

Varia

Sociology and related disciplines

Deze publikatie beoogt - naast drie parallelle uitgaven over respectievelijk antropologie, economie en politieke wetenschap - een maandelijks uitvoerig bibliografisch overzicht te schetsen van recente publikaties uit de sociologie en aanverwante disciplines. Het werk bestrijkt dan ook een zeer ruim terrein, gaande van criminologie over bestuurswetenschap naar psychologie en sociaal beleid. In grote lijnen omvat het twee delen. Een eerste deel vermeldt enerzijds de titels van gepubliceerde artikelen in een ruime lijst van geselecteerde tijdschriften en anderzijds de inhoudsbeschrijving van monografieën of een verwijzing naar een boekbespreking ervan. Een tweede deel bevat een indexvermelding, zowel naar onderwerp als naar geografische omschrijving.

Een dergelijk bibliografisch overzicht biedt de geïnteresseerde onderzoeker ongetwijfeld een handig middel om snel op de hoogte te geraken van recente literatuur over een bepaald deelterrein. Aan de hand van één nummer (van de twaalf per jaargang) kan moeilijk worden nagegaan of de gemaakte selectie volledig is, zeker wat de niet-Engelstalige literatuur betreft. In ieder geval gaat het om een ambitieuze opzet, die in zijn originele vorm reeds bestaat sinds 1952, en allicht in Vlaanderen te weinig bekend is.

Francis Van Loon

Sociology and related disciplines. Volume 1 - Number 1 - November, 1990 (International Current Awareness Services) Londen/New York, Routledge, 1990, 111 blz. - Prijs: 150 £ per jaar (12 nummers)